

Lavaux

Jako schody do nebe

Cisterciáctví mniši byli první, kteří na prudkých svazích nad Ženevským jezerem začali budovat kamenné terasy pro vysázení révy vinné. Místy až 100% sklon (45 stupňů) žádné jiné hospodaření ani neumožňoval. Desítky let vytrvalé, úmorné, až bolestivé dřiny nakonec vytvořily dílo, které lidé po téměř 900 letech – první cisterciáci se ve Vaud objevili v roce 1131 – ocenili tak, že je zapsali na seznam světového kulturního dědictví UNESCO.

Možná že to byly pro řeholníky svatého Bernarda de Clairvaux opravdu „schody do nebe“. Řád, který vznikl reformou benediktýnského řádu, se řídil stejným heslem Ora et labora (Modli se a pracuj) a práce byla jakousi cestou k Bohu: čím obtížnější, tím v duchovním slova smyslu zároveň otevřenější. A ta, kterou si tu bernardini či šedí mniši, jak byli cisterciáci rovněž nazýváni, zvolili, byla těžce zasloužená. V poměrně malé vinařské oblasti Lavaux, na kterou se status UNESCO vztahuje, je dnes na 400 km kamenných zdí a zídek, postavených tak, že člověk až jímá závrať. Jsou to nejkrásnější a zároveň nejdražší vinice celého Švýcarska. Při hlubším pohledu na historii mnišských řádů zjistíme, že v počátcích bylo zakázáno vybírání desátků a jiných dávek od poddaných a řádoví bratři museli být ve všem zcela soběstační. Tedy i ve víně nutném pro bohoslužby. Když ještě přidáme skutečnost, že kláštery zejména cisterciáků byly zakládány na odlehklých nehostinných místech, pak se jeví i celková kultivace Lavaux a stavby teras jako odpovídající řešení. A že to nebylo jednoduché řešení, jen plně odpovídá myšlení svatého Bernarda, který se také vyslovil proti veškeré nádheře. Tak vzniká i jedinečná klášterní architektura: jednoduché a čisté linie, kostely bez věží, nezdobná chrámová okna, liturgické kříže a svícny byly jen ze dřeva, mešní roucha prostá, šedivá a převážně lněná. Přes zdůrazňovanou skromnost věděli cisterciáci, že těžká práce na viničních terasách se přece jenom vyplatí. Když vynecháme již zmíněné „schody do nebe“, pak musíme přiznat, že řád byl i z dnešního pohledu až neuvěřitelně pevnou a dokonale fungující duchovní společností. Navíc si veškeré zkušenosti sdělovali řádoví bratři navzájem: na generální kapitule, konané každým rokem v kolébce řádu, v Cîteaux, kde se scházeli představení všech klášterů (v polovině 14. století to bylo například jen těžko

představitelných 728 opatství s více než 2 000 řeholními domy), se řešily nejen náboženské otázky, ale opati a jejich doprovod byli vždy seznámeni s novými způsoby hospodaření – tedy i možnostmi vinohradnictví a výroby vína.

Lze tedy předpokládat, že si cisterciáci na břehu Ženevského jezera uměli „spočítat“, že i z čistě světského pohledu přinese ideální jižní expozice, svažitost a velká plocha jezerní hladiny své plody. Podobně jako mniši před staletími tak uvažují i dnešní vinaři.

Vína tři slunci

Když jsme poprvé slyšeli slova o třech sluncích ve víně od pana Marcela Duboise z vinařství Les Frères Dubois et Fils v Cully, který, již to je pár let, nabízel na Švýcarských dnech v Praze svá vína, přijali jsme je s notnou dávkou shovívavosti. Který vinař by nevyužil příležitosti, aby obraz svých vín nemaloval těmi nejpěknějšími barvami. Navíc když to

byla vína jakoby radostná, svěží, čistá a jemně voňavá. Dokonce i to slunce jsme si uměli lehce představit. Jedno určitě, ale dvě? Nebo dokonce tři? Pochopili jsme to až po letech, když jsme poprvé navštívili Vaud, po Valais druhou největší švýcarskou vinařskou oblast. Slovo „vaud“ znamená v jazyce Keltů lesy: ty v minulosti pokrývaly celé území dnešního kantonu Vaud, ale osadníci postupně měnili zdejší krajinu na zemědělskou půdu a vinice. Dnes v kantonu Vaud najdeme vinice osmi apelací AOC: La Côte, Vully, Chablais, Bonvillars, Côtes de l'Orbe a Lavaux, které se navíc pyšní dvěma Grand Cru Dézaley a Calamin. Poprvé jsme uviděli to, co tu na příkrých svazích nad vodami Ženevského jezera vystavěli řádoví bratři z Montheronu.

Prakticky všechny vinice Lavaux se zhlížejí v průzračných vodách jezera, které je z jižní strany uzavřeno majestátními vrcholy francouzských Alp. Samotní Švýcaři považují tyto vinice za symbol svého vinařství. Pokud v těchto místech nepospí-

I přes zdůrazňovanou skromnost věděli cisterciáci, že těžká práce na viničních terasách se přece jenom vyplatí.

Celá obec Saint Saphorin je součástí Inventáře švýcarských památek.

cháte, pak můžete opustit dálnici na Ženevu a sjet přímo ke břehu jezera, kudy vede jedna z nejkrásnějších švýcarských vinařských cest. Na cestě od západního konce Lac Léman, od Montereux přes Lausanne po Nyon, najdete stovky drobných vinařských podniků, kde jejich majitelé v působivých „chapeau noir“ – v typických černých kloboucích vaudských vinařů – obdělávají své vinohrady. Jsou to krásné obrazy, ale ten nejpůsobivější je vidět ve Vaud brzy na jaře při západu slunce. V okamžiku, kdy se slunce ukryje za bílou hradbu hor, kterým v dále kraluje majestátní Mont Blanc, kdy se poslední sluneční paprsky rozloučí s potmělou hladinou jezera, rozsvítí se vysoko ve svazích ohně. Ty větší osvětlí kusy zdiva či skal, ty menší se pomalu pohybují svahem, jak vinaři postupují od keře ke keři a v otevřených sudech na kolečkách pálí nastříhané révy. Občas, jakoby na oslavu, zazáří ve vinohradu malý ohňostroj – to když vinař vysype popel do řádky.

V Lavaux ve vinařství Les Frères Dubois et Fils však takový obraz nevidíte. Svahy jsou na takový způsob ošetření až příliš příkré. Vinohrady La Tour de Mar-

sens, které rodina Dubois ošetřuje, jsou více než 800 let staré a práce na nich se ani dnes nijak nezměnila.

„Ať ošetřujete vinný keř, sklízíte hrozny, nebo opravujete terasy, tak je to vždy těžká ruční práce,“ říká nejstarší z rodi-

ny, dnes 93letý Marcel Dubois. Takto položený vinohrad se však umí odvděčit. A právě tady jsme se znovu dozvěděli, že hrozny na keřích jejich vinic si užívají trojího slunce. Poprvé, když v plné síle vychází a ozáří svahy vinohradů, podruhé v čase, kdy se blíží k západu

I tak mohou vypadat „schody do nebe“.

a sluneční paprsky se dlouho odrážejí od jezerního zrcadla. Pořetí vydává své naakumulované teplo kámen podpěrných zdí a samotného podloží.

Později, když jsme ve vinařství, v objektu Petit Versailles, vystavěném v 19. století jako připomínka slavného období francouzské architektury, pili místní pikantní Chasselas s prazvláštním dozvukem, jsme si příběh „o třech sluncích“ připomněli. Byl navíc příhodný čas, tady nazývaný „belle saison“, období trochy klidu po zimním řezu. O to víc se vinaři chlubí tím, že jejich vína mají dozvuk jako žádná jiná na světě. Po polknutí pocítíte pěkné svěží tělo, které sice poměrně rychle odejde, ale pak se v jemnější podobě ještě jednou vrátí. Ten „návrát“ je prý způsoben oním druhým sluncem, odraženým od vodní hladiny. Pěkná „vertikální“ ochutnávka zdárně pokračovala, i když všechna slunce již dávno zmizela. Později se začalo dokonce mluvit o třetím dozvuku, který však prý poznají jen ti největší znalci. Na sklonku dne jsme se všichni pochopitelně stali znalci.

Každý odborník potvrdí, že takové „trojí slunce“ je pro vývoj a dozrávání hroznů přímo požehnáním, ale to, může-li se taková „přírodní technologie“ projevit i v dozvuku, si musí každý rozhodnout sám. Když se ještě přesvědčíte o tom, jak příkrost svahu umožňuje absorbovat větší „sílu“ slunečního svitu a rovněž zajišťuje přirozené odvodnění, a ucítíte, jak velká je tepelná jímavost rozsáhlé vodní hladiny, která působí jako zásobárna tepla a snižuje riziko poškození mrazem, pak uvěříte všemu – i oněm třem sluncům ve víně. Takto by se nechala hýčkat každá odrůda, ale v Lavaux to je jen jedna – Chasselas.

Obyčejná Chrupka

Ve světě vína najdeme hned několik „králů“ a „královen“. Jsou tak vzletně popisovány některé odrůdy, velká vína i výjimeční lidé, kteří svůj celý život vínu přímo zasvětili. Mám mezi svými odrůdami také jednoho „krále“: má odpovídající prastarý, věky trochu zastřený původ, vypadá dobře, plodí pravidelně, bohatě, mnohé se mu líbí, mnohé ne, je křupavý, sladce šťavnatý, aromaticky zajímavý, chutný i na stole... Jinak to je opravdu naše „obyčejná“ odrůda Chrupka bílá. Ve většině vinařských zemí, pokud nad touto odrůdou přímo

Ve většině vinařských zemí, pokud nad odrůdou Chasselas přímo „neohrnují nos“, tak si ji příliš nepovažují.

„neohrnují nos“, tak si ji příliš nepovažují. Zato ve Švýcarsku to je opravdový „král“, má dokonce i vlastní království nazývané Mundus du Chasselas. Tam jej v nádherném zámeckém prostředí Château d'Aigle opravdu oslovují a oslavují jako „Le Roi“. Švýcaři si odrůdu Chasselas hýčkají i slovně: v údolí Valais mu říkají Fendant, v převážně německy hovořících kantonech zase Gutedel, kolem Ženevy Perlan, ve Vaud Dorin. Mezinárodně běžně užívaný název Chasselas ukazuje na obec Chasselas, ležící jihozápadně od města Mâcon v Burgundsku, tedy údajně na první místo, kde byla odrůda pěstována. Německý název Gutedel se k proklamovanému královskému hodnocení již blíží a dá se přeložit jako „dobrá a ušlechtilá“. Švýcarský Fendant je odvozen od slova „fendre“ (pukat, štěpit se) a vypovídá o charakteru bobulí. Podobně i český název Chrupka vychází z výrazu „chruplavost“ pro poměrně pevnou slupku i dužninu.

Ať použijeme výraz Chasselas, Fendant, Gutedel, Perlan, Dorin, Chrupka bílá či některé z dalších stovek (!) synonym, vždy se jedná o jednu z nejstarších odrůd na světě. Přestože genetické analýzy 510 vzorků hroznu Chasselas provede-

né v roce 2009 v laboratoři univerzity v Dieppe ukázaly, že Chasselas je odrůda hroznů pocházející ze západního Švýcarska, kde toto jméno bylo poprvé uvedeno v 16. století. Nebyla prokázána žádná blízkost k „čemukoliv“ daleko od Alp. Je však velmi jednoduché zapomenout na současnou vědu a připomenout si příběhy, které v průběhu staletí tuto odrůdu provázely:

Dlouho byl přijímán názor, že Chasselas patří do skupiny severoafrických odrůd a byla v Egyptě pěstována před 5 000 lety. Našla se dokonce vyobrazena na stěnách chrámu v Luxoru a ještě dnes se v oáze Faijúm na jih od Káhiry pěstují některé variety této odrůdy. Často bylo jako místo původu uváděno údolí Jordánu v Palestině. Velmi opravdově zní i příběh francouzského diplomata ve službách krále Františka I., vikomta d'Auban. V tomto příběhu je dokonce přesně uváděn rok 1523, kdy první kefe přivezl z Konstantinopole a nechal vysázet v obci Chasselas (Saône-et-Loire) v Burgundsku. Samozřejmě se nabízí možnost, že právě tato obec, jejíž název pochází z latinského „caccellacum“, dala jméno i odrůdě Chasselas. Tady je dnes jen samé Chardonnay a po Chasselas ani

Tady je tak snadné uvěřit vínům „tří sluncí“.

památky a snad jen při troše dobré vůle můžeme zlatavý hrozen, možná odrůdy Chasselas, najít na starém městském erbu. Za Chasselas bychom museli až do značně vzdálené obce Pouilly-sur-Loira, kde je odrůda vysázena na necelých 60 hektarech. Směska, každodenní víno, ještě doplněná odrůdou Sauvignon Blanc, byla ještě v 19. století velmi oblíbená u pařížské smetánky, která trávila svůj volný čas mezi zámky na Loirě.

Za zmínku stojí i fakta z často citovaného Univerzálního slovníku přírodní historie z roku 1869, kde najdeme zprávu, že zejména v centrálních oblastech Francie dává Chasselas vynikající stolní hrozny. Pěstuje se jako hlavní odrůda ve velkém množství a úspěšně ve Fontainebleau a jeho okolí, kde je známá jako Chasselas de Fontainebleau. Poskytuje i jeden z nejlepších stolních hroznů i v okolí Montaubanu.

Odborná literatura uvádí různá data, ale lze říci, že po světě je více než 38 000 hektarů osázených odrůdou Chasselas. Ve Švýcarsku to je 3 800 ha. Přestože tam je „králem“, v jiných zemích se pěstuje na ještě větších plochách: v Rumunsku na 13 000

ha, v Maďarsku na 6 000 ha, 2 600 ha je ve Francii, především v oblastech Alsaska a Savojska, v Německu to je 1 115 ha, nejvíce na vinicích Bádenska. Stále více se objevuje i v Kanadě (Britská Kolumbie), v Číně a na Novém Zélandu.

Ve stejných zdrojích informací se rovněž dočtete, že odrůda Chasselas vyžaduje polohy chráněné před větrem a jarními mrazy, v době květu je citlivá na chlad a déšť, trpí sprcháváním květenství, upřednostňuje hlubší úrodné půdy. To jsou základní požadavky, které splňuje hodně vinařských poloh, ale zcela určitě tak nelze charakterizovat terasy Lavaux. Přesto se právě tady rodí ta nejlepší odrůdová vína. Již jsme zmínili přínos „tří sluncí“, ale to je stále málo k tomu, aby vína z Lavaux byla ve velké švýcarské konkurenci hodnocena tak vysoko. Tak jsme hledali dále a našli. Chasselas se velmi ráda a rychle přizpůsobuje různým klimatickým podmínkám a půdám. Podle těch, kteří kouzlu Chasselas ještě nepodlehli, odrůda prý postrádá výraznější vlastní vůně a chuť, její profil je nepřiliš aromatický, až neutrální. Švýcaři však tvrdí, že odrůda je jako „houbička“, která nasaje vše ze svého okolí. A terasy

Lavaux jsou „okolím“, jemuž podobné se hledá opravdu těžko. Víno je tady obvykle suché, jemné a velmi osvěžující, působí velmi čistě, prý jako okolní horský vzduch, krásně, s podmanivým květinovým výrazem. Má nízký obsah alkoholu (obvykle 11,5 až 12%) a používá se pro něj výraz „vin de soif“, tedy víno na žízeň. Dokonce se o něm tvrdí, že to je jedno z mála vín na světě, která dobře chutnají i v 10 hodin dopoledne.

AOC Grand Cru pro Dézaley a Calamin Bylo by asi velmi těžké vybrat to nejkrásnější z vinic Lavaux. Naštěstí něco takového udělali sami Švýcaři, když vláda kantonu Vaud udělila 21. března 2013 na žádost místních vinařů oblastem Dézaley a Calamin status AOC Grand Cru. V podstatě potvrdila jen to, co bylo v předpisech Vaud zakotveno již v roce 1949.

Dézaley

Když se císař Napoleon na svém italském tažení 16. května 1800 zastavil v Lavaux, s uznáním, na které byl jinak dosti skoupý, údajně prohlásil: „Lidé, kteří zde pracují s takovým odhodláním a odvahou, si zaslouží obdiv a zaslouží si i osvobození

od daní!“ I tak lze osobitým způsobem popsat dnešní terasovité vinice AOC Grand Cru Dézaley. Je to jen 53,9 ha a jsou popisovány jako nejstarší v celém Lavaux. Prudký svah nad jezerem byl po miliony let formován rhónským ledovcem, který tu vytvořil ideální podloží z jilu a vápence. Svahem stéká do jezera několik říček a potoků, které vytvářejí hranice mezi jednotlivými vinicemi a rovněž se podílejí na dramaticčnosti viničních svahů, korunovaných přes 1 000 metrů vysokým Mt. Pèlerin. Odvodnění a zároveň ochranu před splavením půdy představují i uměle vybudované kanály, připomínající levády na Madeiře. Tady však jen doplňují více než 400km zdí a zídek, které zase vodu zadržují. Zídky jsou z místního lomového kamene a pospojovány vápennou maltou. Jsou různě vysoké i široké a obvykle ukončené velkými plochými kameny, které zabraňují pronikání dešťové vody do zdi a zároveň dobře přijímají sluneční teplo, jež po setmění vrací do vinohradu. Někdy jsou tyto ploché kameny jediným místem, kde se dá na úzké, jednořádkové terase projít. Tradičně se tu réva prořezává jako v jižních zemích na způsob zvaný Gobelet. Je to nízký způsob vedení s krátkým řezem na čípky a bez jakéhokoliv opěrného zařízení. Výsledný tvar, připomínající pohár nebo svícen (ve Španělsku je také tak nazýván – candelabra), získá vinař během

V Lavaux se můžete setkat i s vinicemi se sklonem 100 %, našťastí tu může sloužit i technika dotovaná z fondů EU.

let prořezáváním: dva tři roky po vysazení se rostlina asi 10cm nad zemí rozdělí na tři kmínky, které po letech „omezování do určité výšky“ vytváří různé vegetativní formy, a tak i přímo malebné obrazy. Tento způsob tvarování je vhodný do sušších oblastí s velkým množstvím slunečního svitu, vyžaduje značné zkušenosti a hodně práce. Přestože se říká, že je nenahraditelnou technikou a má vynikající kvalitativní výsledky, jsou vinice takto vedené stále

vzácnější. Také proto, že při sklizni není možno použít mechanizaci. To vše je problém i v Lavaux, kde je stále více než 30% celkové výsadby vedeno „do poháru“, ale v posledních desetiletích se prosazují techniky s opěrným zařízením: nejvíce Guyot a Cordon Royat, který navrhl Émile Lefèvre, zakladatel a ředitel Zemědělské školy v Royatu (Ariège). Ve Francii je využíván od konce 19. století. Tam, kde to je možné a vhodné, jsou keře vedeny na mřížích proti opěrným zdím.

Vinařská obec Epesses, malebně položená na svazích Mont de Gourze, je od července 2011 součástí Bourg-en-Lavaux.

Doba, kdy měli cisterciáckí mniši na budování teras a na péči o révu jen své ruce a modlitby, je již dávno pryč. Práce je dnes usnadněna Evropskou unií dotovanými lanovkami a výtahy a pomohli si i sami vinaři, když vynalezli „tracasset“, což je tříkolka s navijákem na zadní ose, která se „nebojí“ výšek ani příkrých svahů. Postříkují tu i stroje třech vrtulníkových společností. Výjimečná poloha, stejně jako výjimečná péče o vinice Grand Cru se zapisuje i do charakteru vín těchto apelací: vína Grand Cru oproti každodenním, které, jak se říká, chutnají i v 10 hodin dopoledne, mají plnější tělo, jsou až velkorysá, ve vůni se objevují již výraznější květinové tóny s až medovými náznaky. Důvodem je to, že mimo jiné i obsah cukru v moštu pro vína Grand Cru musí být vyšší než u jiných AOC ve Vaud. Toho se ve výjimečných polohách Grand Cru dosahuje snadno, pokud by se stalo, že by takový ročník nenastal, víno by bylo označeno „jen“ jako AOC Lavaux.

Druhou Conservatoire Mondial du Chasselas v Mont-sur-Rolle vede opravdu mladá, třicetiletá Laura Paccot z vinařství Domaine La Colombe.

Calamin

Oproti Dézaley je AOC Grand Cru Calamin malá apelace, jen 16 hektarů. Leží mezi bývalou obcí Epesses (dnes součást Bourg-en-Lavaux) a břehy jezera hned vedle řádků Dézaley. Nejmenší apelace v celém Vaud je oddělena jen malým potočným korytem, přesto je jiná. Mají stejně slunce i srážkových průměrů, stejně těží i z nabídky Lac Léman, na téměř 90% je vysázena stejná odrůda Chasselas. Na rozdíl od Dézaley, kde je překryvná zdrojová vrstva půdy jen o síle jednoho metru, v Calamin dosahuje až 30 metrů jílovité zeminy. Jedná se totiž o oblast ohraničeného půdního sesuvu před 1 400 lety. Z geologického hlediska to jsou vápencové splavené sedimenty a z hlediska času i velmi mladé podloží. Sesuv začal na nestabilním kopci La Cornallaz přímo nad Epesses, ale jako by zázrakem se obci vyhnul. I proto se v místním kostele konají každoroční bohoslužby a je vyhlášován púst jako připomenutí této události s poděkováním za poskytnutou ochranu. Právě v této události nalézají někteří jazykoví odborníci původ jména apelace Calamin. Lze jej údajně najít v latinském „calamitosus“, což znamená „přinášející zhoubu, plný neštěstí“. V jiném slovním významu se může jednat o „místo, kde se země před zhoubou zastavila...“. V každém případě způsobil sesuv i jiný charakter vín obou apelací, přestože ležících tak

blízko sebe. V Dézaley jakoby blízkost skalnatého výběhu předurčila vínům výraznou, ale lahodnou mineralitu a jakousi hořkou křehkost. V Calamin zase prastarý sesuv dává vínům Calamin větší zemitost, tělnatost a více ovocných tónů. Jeden z vyhlášených místních vinařů, pan Blaise Duboux, o vínech Dézaley říká, že to je, jako kdyby na sebe narazily dva kameny. O těch z apelace Calamin zase říká, že pocházejí z vinohradu, který je velkým umyvadlem s malým vodovodním kohoutkem. Hodně jílu v tomto „umyvadlu“ zajišťuje révě potřebný „vodní režim“. V obou případech mluví o učebnici geologie, otevřené na jejich nejzajímavějších stránkách.

Dvě „zimní zahrady“ pro Chasselas

Louis Philippe Bovard je v Lavaux popisován jako „vigneron éternellement jeune“ (věčně mladý vinař). Je mu již 86 let, ale stále plachtí na jezeře, čte Voltaira, ve vinici se ani na chvíli nezastaví... Sám říká, že již nemá čas čekat: nečeká tedy a rozdává. Mezi jeho nesčetnými „dary“ pro Lavaux jmenujme například založení sdružení „La Baronne du Dézaley“, řídicího se pravidly společně definované „Charty kvality“. V prvé řadě to je však Conservatoire Mondial du Chasselas, otevřená v srpnu 2010. Na 25 let pronajal pan Bovard „slušný kousek“ ze svých 17 hektarů

a na nich se nad obcí Rivaz věnuje odrůdě Chasselas, a především jejím dalším „podobám“. V Rivazu je jich 19 a obzvláštní péče je věnovaná klonům, které se v Lavaux nejvíce prosazují: Fendant Roux, Vert de la Côte, Giclet, Blanchette a Bois Rouge. Cílem projektu je připomenout tyto odrůdy a ukázat na jejich možnosti v podmínkách moderního vinařství a rovněž i v době výrazných klimatických změn. Projekt byl zahájen ve spolupráci s vyhlášeným enologickým oddělením Changins Research Station (Agroscope), které má největší sbírku Chasselas na světě: je tam identifikováno a uloženo 283 klonů. Vedle Chasselas se Agroscope věnuje dědictví dalších patnácti odrůd: její „zimní zahrady“ uchovávají více než 1 400 původních biotypů, v průběhu času zachráněných ze starých vinic.

Všechny tyto práce jsou postaveny na historicko-genetické studii švýcarského biologa a enologa dr. José F. Vouillamoze, který studoval metody výzkumu DNA na kalifornské University of Davis. Od švýcarských vinařů dostal mandát vypracovat studii o původu odrůdy Chasselas. Tak se dozvídáme o prvních zmínkách v 16. a 17. století v německém Württembergu a v Burgundsku, kde byla v roce 1612 zmíněna ve vsi pod názvem Fendant a Lausannois. Ze stejné doby jsou i písemné doklady pocházející z kantonu Vaud. Samotná genetická studie byla dokončena v roce 2009 a vyloučila všechny hypotézy o zemích Středního východu a Egypta. Studie proběhla ve třech fázích (511, 317 a 132 hroznů z Evropy a Blízkého východu), a zatímco rodiče Chasselas zůstávají stále neznámí, což je obvyklé u velmi starých odrůd révy vinné, bylo prokázáno, že Chasselas je geneticky spřízněna s většinou starých odrůd alpského oblouku. Mezi ně patří například odrůdy Teroldego, Lagrein nebo Altesse. A závěr několikaletého „vyšetřování“ je ten, že nejpravděpodobnější hypotézou je lokalizace původu Chasselas do oblasti Ženevského jezera, přesněji do kantonu Vaud. Tak jsme se obloukem dostali opět na vinice Lavaux a do našich dob, kdy deset let od založení Conservatoire Mondial du Chasselas v Rivazu byla otevřena již druhá Conservatoire Mondial du Chasselas, pro změnu v Mont-sur-Rolle. Jestliže ve vedení té první byl „věčně mladý“ 86letý Louis Philippe Bovard, pak druhou „conservatoire“ vede opravdu mladá,

třicetiletá Laura Paccot. Vše začalo telefonátem, kdy pan Bovard navrhl Lauřině otci, Raymondovi Paccotovi, aby založil obdobnou vinici, jako byla ta v Rivazu, ve vaudské oblasti La Côte a vydal se na stejnou dobrodružnou cestu. Mohli by tak na dvou místech a ve dvou různých klimatických a půdních podmínkách hledat společně to nejlepší pro Chasselas. I tady, jako v Rivazu samozřejmě ve spolupráci s vědeckými pracovníky Agroscope v Pully. Po dohodě byla vybrána příhodná poloha Petit-Clos, byly vyklučeny staré keře a vysázeno podle stejného modelu jako v Rivazu pět perspektivních klonů. Ty by pak měly ukázat úžasnou variabilitu Chasselas, její biologickou rozmanitost a schopnost přizpůsobení „chuťovým výzvám příštích let“. Ty se zatím kontrolují podle letošních vzorků mikroviniifikace, což v Mont-sur-Rolle představuje asi 15 litrů. To je dnes především práce Laury, která vedení podniku, vinařství Domaine La Colombe, převzala před dvěma roky. Domaine La Colombe najdeme v oblasti AOC La Côte, jedné ze šesti vinařských oblastí Vaud, mezi Lausanne a Ženevou v obci Féchy, kde je většina jejich vinic. Poloha Petit Clos je v sousední vesnici Mont-sur-Rolle. Laura je také představitelkou nové generace mladých žen, které od svých otců přebírají zodpovědnost za rodinná vinařství a mají také značné zkušenosti. Laura například z Jižní Afriky nebo Francie (Domaine Dujac v Burgundsku). Mají doslova hlad po vzdělání a často jsou slyšet slova, jako jsou ta z Domaine La Colombe: „Abys dělal

Na pohádkovém Château d'Aigle má Chasselas své vlastní království nazývané Mundus du Chasselas – tam ji opravdu oslovují a oslavují jako „Le Roi“.

věci opravdu dobře, musíš je znát!“ Mají také větší zájem o přírodní vína, co nejvíce se vyhýbají používání sířičitanů, hodně přemýšlejí o organických vínech. To přináší přirozené a zdravé názorové napětí jak ve vinici, tak i ve sklepech, což mnozí vinaři komentují slovy: „Ve Švýcarsku tají nejen ledovce.“

Zdá se, že v Domaine La Colombe to „klape“ stále velmi dobře, a také proto byl Raymond Paccot zařazen v edici 2020 Gault&Millau mezi 12 „ikon švýcarského vína“.

Království Mundus du Chasselas

V nádherném hradním prostředí Château d'Aigle má Chasselas své vlastní království nazývané Mundus du Chasselas. Tam ji opravdu oslovují a oslavují jako „Le Roi“. V prastarém hradu, který byl mnohokrát přestavěn, aby nakonec získal pohádkovou podobu tzv. donjonské architektury, je dnes Musée de la Vigne et du Vin (Muzeum révy a vína). Přímo vedle hradních bran je i Maison de la Dime, ve kterém pro změnu sídlí Muzeum etiket (Musée de l'Étiquette). Hrad byl svého času samozřejmě nedobytnou pevností, po vyhlášení nezávislosti kantonu Vaud i sídlem soudu, věznicí i hospicem pro chudé, dnes tím nejdůležitějším je ale mezinárodní soutěž Mundus du Chasselas. Přestože Château d'Aigle stojí na okraji kantonu Vaud, je v době konání soutěže středem celého kantonu – alespoň pro vyznačce odrůdy Chasselas. Každoroční soutěž, ta poslední v roce 2020 byla jejím 9. ročníkem, je sice uváděna jako mezinárodní, ale naprostá většina soutěžních vín (naposledy jich bylo 704) pochází ze Švýcarska. To Švýcarům samozřejmě nijak nevadilo: výrazněji bylo zastoupeno jen Německo se 78 víny, Francie zaslala 26 vín, ze Spojených států to byla dvě vína a z Kanady jedno. Zato komise byla mezinárodně reprezentativní a v 48členné odborné komisi zasedla celá polovina hodnotitelů ze zahraničí.

Čtyři chlapi rodiny Dubois (Les Frères Dubois SA.) – potěšilo nás, že právě tady, kde jsme byli zasvěceni do tajemství „tří slunci ve víně“, se zrodil poslední šampion soutěže Mondial du Chasselas a vítěz hlavní „Catégorie principale“ – La Braise d'Enfer 2019.

Nejúspěšnější vína ze soutěže Mondial du Chasselas pocházejí z vinic Grand Cru Dézaley a Calamin.

Nejvíce vín, 434 vzorků, to mělo na Château d'Aigle jen kousek, protože vína pocházela z vinic kantonu Vaud. A ta nejlépe hodnocená právě ze dvou AOC Grand Cru Dézaley (41 vín) a Calamin (14 vín).

Výsledky 9. ročníku Mundus du Chasselas jen dodaly větší váhu tomu, čím komise UNESCO zdůvodnila zařazení vinic Lavaux na její seznam kulturního dědictví. „Obyčejná“ Chrupka zůstávala velmi dlouho jen doma ve Švýcarsku a svět o ni příliš mnoho zájmu neprojevoval – vždyť z mnoha pohledů zůstávala skutečně obyčejná a pro někoho i nezajímavá. Vína z Lavaux však nově a s novými lidmi ukazují tvář, která není všední a je velmi dobře zapamatovatelná. Jediný způsob, jak uvěřit, je tato vína ochutnat. Třeba ta, která v bodovém hodnocení, dodejme i v hodnocení zahraničních účastníků, dostala 92 a více bodů. Například La Braise d'Enfer AOC Lavaux Epresses 2019 Les Frères Dubois SA, Aigle les Murailles Blanc AOC Chablais Aigle 2019 Badoux Vins nebo Tour Bertholod AOC Lavaux Lutry 2019 Cave L'Abbatiale Ville de Payerne. Potěšilo nás, že právě tam, kde jsme se snažili proniknout hlouběji do tajemství „tří sluncí ve vině z Lavaux“, se zrodil poslední šampion soutěže Mundus du Chasselas a vítěz hlavní „Catégorie principale“ – La Braise d'Enfer 2019 z vinařství Les Frères Dubois SA. Obvykle se Chasselas vypije do dvou tří let po sklizni,

ale vína, která byla na soutěži tak vysoko hodnocena, již vykazují značný potenciál pro zrání. Vína z archivů Dézaley a Calamin se na svůj vrchol dostávají po deseti, dokonce dvaceti letech, a pak mění i svůj aromatický profil: rozvíjí se u nich tzv. sekundární a terciární aroma. Tato vína jako by odhodila závoj „obyčejnosti“ a nabízejí již tóny medu, sušeného sladkého ovoce, koření a ořechů. Při vertikální degustaci, kdy začínáte čistým jednoduchým zážitkem mladého vína, to je slovy jen těžko popsatelný zážitek. Jakoby po schůdkách, krůček po krůčku, se noříte do opravdovosti a překvapujících vůní a chutí Chasselas. Ty v takové zralé podobě můžete v Lavaux ochutnat již na mnoha místech, ale nejpřesvědčivější jsou u takových vinařů, jako jsou Louis Bovard, Blaise Duboux nebo v nejúspěšnějším vinařství Les Frères Dubois v Cully. To dnes stojí na práci tří generací, které navazují na to nejlepší z více než 800leté historie vinic Dézaley. Hodně o tomto vztahu řeknou slova jednoho z velké rodiny Dubois, Gastona Duboise z Epresses: „Pokud jde o mě, vezmu si několik hroznů na různých místech, sleduji jejich barevnost, jejich průhlednost, jejich pružnost, a když je vložím do úst, neměly by se nechat lehce rozmáčknout, nemělo by být ani třeba příliš kousat, Měly by nabídnout velmi jemný odpor a prasknout jen pod tlakem jazyka. A pokud jejich šťáva velkoryse a něžně napadne vaše ústa a připomene vám letní slunce, je čas na sklizeň!“ I tak lze popsat

nejvhodnější okamžik, kdy se v Lavaux rozhodují zahájit sklizeň. Určitě tak uvažovali o čase pro šampiona Mundus du Chasselas 2020 – víno La Braise d'Enfer. Jeho etiketa je zdobena hroznem a dvěma d'ábly, kteří pod ním rozpalují oheň – obrázek naznačuje vlastnosti vinice, kde hrozny pro toto víno dozrávaly. Název Braise d'Enfer, stejně jako starší německý výraz Höllenglut lze přeložit jako „pekelný žár“. Zdá se, že v některých exponovaných polohách Lavaux nestačí proklamovaná síla tří sluncí, ale úřaduje tam samotný pekelník. V případě šampiona Mundus du Chasselas 2020 však byla jeho práce hodnocena velmi dobře – úctyhodnými 92,3 body.

V krásném, tak trochu francouzsky laděném zámečku příhodného jména Le Petit Versailles, postaveném přímo na břehu jezera, který rovněž patří rodině Dubois, zraje v hlubokých sklepeních a velkých dřevěných sudech Chasselas i v dalších zlatem oceněných podobách: takovými je například Dézaley-Marsens de la Tour nebo polohou vzdálenější Planète de la Saint Saphorin. I tato vína ukazují, do jaké podoby mohou dozrát vína dělaná z „obyčejné“ Chrupky. Snad se v příštích letech dočkáme toho, že se Švýcaři podělí i s ostatním světem a nevypijí si své oblíbené Chasselas zase sami doma.

Připravil Jiří Trapek
Foto autor, Les Frères Dubois SA
a Domaine La Colombe

Tipy na cestu

Tip 1.

Fête des Vignerons

Říká se, že neznalost švýcarských vín je stejně velká jako nevědomost o svátku švýcarských vín – Fête des Vignerons. Ten se sice koná od roku 1797, ale velmi zřídka – jen čtyřikrát pětikrát za století. Koná se vždy po tři neděle na přelomu července a srpna přímo na březích Ženevského jezera v půvabném městečku Vevey. Na tuto slavnost, připomínající historii vinařství ve Vaud, se sjíždějí tisíce návštěvníků, obdivovatelů odrůdy Chasselas a vinic Lavaux, pro které připravují tisíce účinkujících různé přehlídky, divadla a koncerty na mnoha místech Vevey, ale především v aréně, která pojme více návštěvníků, než je samotný počet obyvatel Vevey (cca 19 000). Poslední svátek se konal v roce 2019, takže pozvání tak trochu skřípe, ale historii této jedinečné události, zapsané na seznam nehmotného kulturního dědictví UNESCO, je možné objevit v Muzeu Confrérie des Vignerons přímo ve Vevey.

Tip 2.

Mistrovství světa „tracassetů“

To se na rozdíl od Fête des Vignerons koná pravidelně: každý lichý rok. První „Rallye des Tracasset“ se konala v neděli 26. srpna 1956 na Place d'Armes v Cully. Bylo to krátce potom, co byl „tracasset“ vynalezen. Je to něco mezi malým zemědělským traktorem a dětskou tříkolkou, ale s navijákem nad zadní osou a přídavným zařízením pro pluh a náklad se dokáže dobře pohybovat i ve strmých vinicích Lavaux. I po rovině to s dvoudobým motorem nezaměnitelného zvuku „vytáhne“ až na úctyhodných 25 km/hod. Dnešních pár stovek stále pracujících „tracassetů“, doslova členů vinařských rodin, se v čas mistrovství promění v umělecká díla, která vinaři vytvářejí vlastníma rukama, a hlavně pro potěšení návštěvníků. Na start „mistrovství světa“ vyrazí do úzkých a příkrých uliček Epasses obvykle kolem třicítky strojů a vítězem se stává nejen ten nejrychlejší, ale i ten, který se líbil nejvíc. Pokud byste mistrovství nestihli, pak je vše o „tracasset“ vidět v zajímavém podání v Muzeu Château de Boudry.

Tip 3.

Train de Vignes

Poznat hodně z toho, co bylo v Lavaux zapsáno na seznam kulturního dědictví UNESCO, lze různými způsoby: pěšky je to nejlepší a stezka označená zeleným nápisem Terrasses de Lavaux dokonce získala cenu Travelers' Choice 2020. Zážitek to je i na kole, autem, vláčce a vlaky, dokonce i na lodi. Programově nejlépe připravené z těchto dopravních prostředků jsou žluté Train de Vignes. Ty vyjíždějí každý den v hodinových intervalech z Vevey, projíždějí krásnými vinicemi s ještě podmanivějšími pohledy na jezero a končí v Puidoux-Chexbres. V několika zastávkách navazuje spojení na „Lavaux-Panoramic“, což je rovněž vláček, jen trochu menší a na kolech. S tím se dostanete všude tam, kam nevedou železniční koleje. V žádném případě byste na cestě Train de Vignes neměli vynechat Lavaux Vinorama, kde můžete nejen zhlédnout v osmi jazycích krásný program – film zlatě oceněný na festivalu Oenovideo o práci vinaře v Lavaux –, ale ochutnat i téměř 300 vzorků místních vín – samozřejmě v první řadě Chasselas.

Jiří Trapek

V světě vína se pohybuje od dětství díky strýci z jihomoravských Nikolčic. Víno nezanedbával ani při studiích na pražském ČVUT ani později na FF UK. Po časopisech s technickým zaměřením přispěl svým dílem i ke vzniku prvních vi-

nařských odborných časopisů a během let se stal uznávaným odborníkem, což mu umožnilo členství v komisích řady domácích i zahraničních soutěží. Dnes si jako tanečník, zpěvák, včelař, řezbář a horolezec užívá vína ve vlastních vinicích a sklepě. Je přesvědčen, že není lepší škola pro psaní o víně, než udělat vlastní.